

Людмила Баценко, к. е. н.

Вікторія Мантула

Сумський національний аграрний університет, Україна

ОЦІНКА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Liudmyla Batsenko, PhD in Economics

Victoriia Mantula

Sumy National Agrarian University, Ukraine

ESTIMATION OF RESOURCE POTENTIAL OF THE UNITED TERRITORIAL COMMUNITY

Theoretical and practical aspects of the formation of the resource potential of the united territorial community are considered in the article. Features of the formation, use and development of natural resource, labor, material, technical, information, innovation, financial and economic potential of the Khotyn united territorial community are analysed. It is proved that the existing resource potential of the community largely determines the opportunities, direction and effectiveness of regional development. The analysis of resource potential of the Khotyn united territorial community by an expert method has been carried out. According to the results of the assessment, conclusions are made on improving the resource potential of the united territorial community.

Key words: resource potential, united territorial community, community development

Постановка проблеми. Вирішення проблем оцінки ресурсних можливостей об'єднаної територіальної громади і визначення її ресурсного потенціалу є актуальним в сучасних реаліях і обумовлене необхідністю ефективного соціально-економічного розвитку територій, забезпечення виробництва конкурентоспроможної і високоякісної продукції, здійснення модернізації та технічного переозброєння підприємств різних галузей.

Ефективність, раціональність і повнота використання ресурсного потенціалу території є найважливішим індикатором якості управління регіональним розвитком. Це обумовлено тим, що соціально-економічний розвиток об'єднаної територіальної громади багато в чому залежить від величини і ефективності використання її ресурсного потенціалу. Наявні в кожному суб'єкті України ресурси, їх непорівнянність і різноманіття, ускладнюють дослідження взаємозв'язку між наявністю ресурсів в об'єднаній територіальній громаді і результатами її економічного розвитку. На наш погляд, важливо не тільки визначити наявність певних ресурсів, їх специфічні характеристики, якість, а й місце і роль громади в загальній системі національного господарства.

Сучасний етап розвитку національної економіки характеризується зміщенням акцентів у бік вирішення проблем соціально-економічного розвитку територій на основі ефективного і раціонального використання їх ресурсного потенціалу, що тягне за собою необхідність вдосконалення і оптимізації регіональної політики, підвищення якості та обґрунтованості прийнятих регіональними органами влади управлінських рішень, їх відповідності постійно мінливих зовнішніх умов.

Хотінська об'єднана територіальна громада багато в чому визначається різноманітністю ресурсів територій і ступенем ефективності їх використання. У цьому зв'язку актуальним є питання розробки методики, що дозволяє оцінити ресурсний потенціал, виявити фактори, що на нього впливають, визначити порівняльні переваги і слабкі сторони регіонального розвитку.

Формування механізмів, що забезпечують ефективне використання ресурсів, їх збереження, поповнення, якість функціонування і рівень розвитку, багато в чому визначає економічну ситуацію в кожному окремо взятому регіоні об'єднаної територіальної громади.

Зазначені обставини підтверджують необхідність розробки теоретико-методичного базису управління ресурсним потенціалом економіки об'єднаної територіальної громади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика ресурсного забезпечення регіонального управління, розподілу ресурсів між територіями, зберігання та нарощення потенціалу територіальної громади знаходиться в центрі уваги багатьох вчених та фахівців, серед яких – В.Г. Біломістнов, О.О. Ломовцева, В.Ф. Проскура, Г.Л. Монастирський, А.Г.Фонотов та ін. Однак, попри велику кількість досліджень у сфері місцевого самоврядування та характеристики ресурсного потенціалу громад, нині ця проблематика залишається як ніколи актуальною.

Мета статті. Мета даного дослідження полягає в розробці теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій, які розкривають особливості управління ресурсним потенціалом об'єднаної територіальної громади.

Викладення основного матеріалу. На даний час в економічній літературі можна виділити три напрями дослідження ресурсного потенціалу. До першого напрямку належать вчені, які розглядають ресурсний потенціал як національне багатство. Широко таку оцінку проводять за факторами фізичного, природного і людського капіталу. Другою концепцією є облік "активної", затребуваної частини багатства-ресурсного потенціалу, який прийняв характер інвестиційного та оцінюваного через показники вкладення і рентабельності інвестицій, тобто застосовуючи дохідний, витратний і порівняльний підхід, трактуючи потенціал як елемент бізнесу. Третій підхід до визначення ресурсного потенціалу об'єднує прихильників тієї думки, що ресурсний потенціал є частиною економічного потенціалу призначеного для задоволення потреб суспільства. У такому підході в першу чергу враховуються соціальні, екологічні та інші суспільні наслідки використання ресурсного потенціалу.

Вважаємо, що ресурсний потенціал необхідно розглядати в конкретних умовах (історичних, соціальних, економічних, правових), оскільки він може бути по-різному реалізований в залежності від зовнішніх умов і фактор. Ресурсний потенціал кожної території має свої особливості за складом, структурою, галузевою спрямованістю. Це робить актуальним і доцільним дослідження ресурсного потенціалу в територіальному аспекті.

На підставі вищевикладеного нами пропонується наступне визначення ресурсного потенціалу регіону. Ресурсний потенціал регіону (громади) – це економічна категорія, що представляє собою систему різних видів ресурсів та їх потенціалів, розташованих на конкретній території, використовуваних для досягнення стратегічних цілей розвитку регіону (громади), підлягають кількісній оцінці і мають набір якісних характеристик, що визначають ефективність їх використання і потенційні можливості розвитку.

Дамо більш детальну характеристику видів ресурсного потенціалу за напрямками використання:

1) експлуатаційний потенціал – використовується в даний час частина можливостей соціально-економічної системи;

2) інвестиційний потенціал – частина соціально-економічної системи, яка може і повинна бути задіяна для досягнення визначених цілей, що включає всі можливі напрями інвестицій в умовах оптимальної діяльності економічної системи, тобто при відсутності обмежень на її діяльність;

3) резервний потенціал – невикористана в даний час і в найближчому майбутньому частина потенціалу соціально-економічної системи¹.

Резерви у складі потенціалу громади можна розуміти як внутрішні можливості кращого використання ресурсів, що дозволяють збільшувати обсяг ВВП, підвищувати якість вироблених товарів і послуг без залучення значних додаткових коштів із зовнішніх та внутрішніх джерел. Можуть цілеспрямовано формуватися стратегічні резерви, тобто сукупність запасів засобів виробництва і предметів споживання, призначених для використання в непередбачених обставинах².

¹ Беломестнов, В.Г. (2005) *Управление потенциалом социально-экономических систем региона*. СПб: Изд-во НПК РОСТ, 161.

² Ломовцева, О.А. (2012) *Совокупный ресурсный потенциал региона: методология определения и измерения. Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: Экономика. Информатика*, 1-1 (120). <<http://cyberleninka.ru/article/n/sovokupnyy-resursnyy-potentsial-regionametodologiya-opredeleniya-i-izmereniya>> (2019, лютий, 07).

В окремих сферах життєдіяльності суспільства утілюють класифікацію, яка відображає специфіку галузі, наприклад, в туристичній галузі серед природних ресурсів виділяють кліматотерапевтичні і ландшафтні ресурси, поміж технологічних – рекламні, серед суспільних – архітектурні, археологічні, культурологічні, серед родієвих – історичні, спортивні, мистецькі та ін.

Для встановлення взаємозв'язку між окремими видами ресурсів території доцільно здійснити таку їх систематизацію: природні (у т. ч. рекреаційні), людські (у т.ч. інтелектуальні), матеріально-технічні (у т.ч. інноваційні), фінансові (у т. ч. інвестиційні), інформаційні (у т. ч. віртуальні), нематеріальні (у т. ч. компетентнісні). Іншими словами, йдеться про певну ресурсну платформу територіальної громади як сукупність основних її компонентів – видів ресурсів, пов'язаних між собою в процесі забезпечення функціонування та розвитку території. Схематично в укрупненому вигляді (для дотримання наочності, зокрема, матеріально-технічні і інформаційні ресурси агреговане в технологічні) зв'язаність основних компонентів ресурсної платформи територіальної громади відображено на рис. 1.

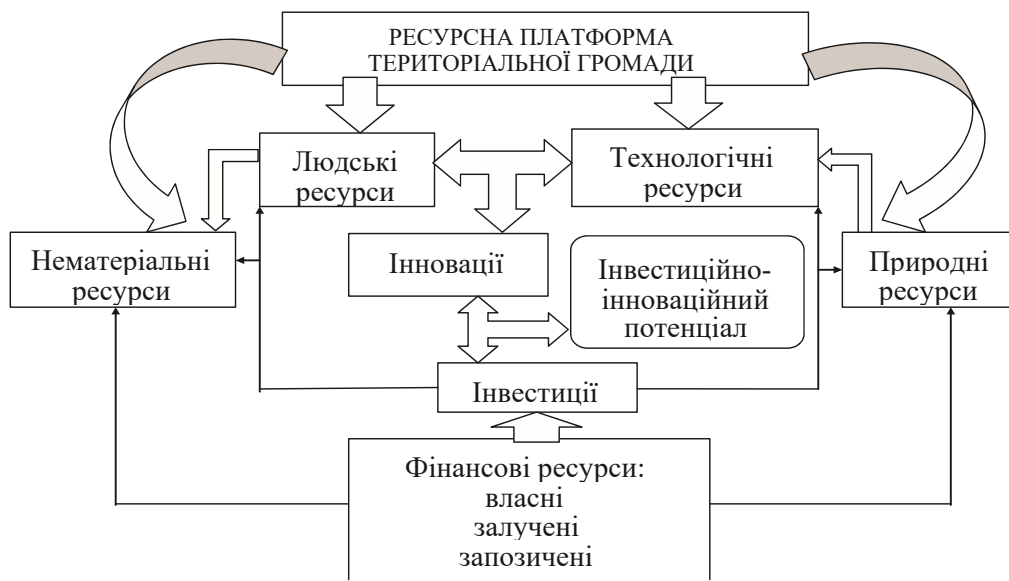

Рис. 1. Укрупнена схема зв'язаності основних компонентів ресурсної платформи територіальної громади

Слід відмітити, що потенціал територіальної громади, як правило, відсвічує лише наявні ресурси, окремі з яких можуть бути вичерпними (багатства надр, ґрунти, дерева, рослинний і тваринний світи, деякі види мінеральної сировини тощо), тому й методи впливу на їх використання мають відрізнятися в залежності від вичерпності / невичерпності ресурсів, можливостей їх відновлюваності (повної або відносної).

На розвиток економіки громади впливають природно-ресурсний потенціал, матеріально-технічний, трудовий, інформаційно-інноваційний, фінансово-економічний (рис.2).

Успішність функціонування та розвитку територій значною мірою визначається наділеністю ресурсами, їх структурою, швидкістю оновлення, ефективністю використання, рівнем розвиненості і спеціалізованості. Можна вважати, що наявний ресурсний потенціал громади значною мірою визначає можливості, напрямки та ефективність регіонального розвитку.

В даний час не існує єдиної комплексної методики оцінки потенціалу регіона. Багато дослідників пропонують оцінювати потенціал щодо його складових елементів за допомогою виробленої системи показників. Стадія формування підходів до аналізу ресурсного потенціалу регіона свідчить про недостатню розробленість цього питання і відсутність єдиного погляду на дану проблему. Об'єднуючи все вищесказане можна стверджувати, що в розпорядженні дослідника може бути досить багатий методичний інструментарій для оцінки потенціалу регіона, де кожен з методів має як свої переваги, так і недоліки.

Рис. 2. Елементи ресурсного потенціалу громади

Широко використовується в даний час ресурсно-витратний підхід до оцінки потенціалу, він відображає лише одну сторону аналізу потенціалу і не включає в себе якісних характеристик¹. Ми поділяємо думку про те, що оцінка потенціалу не повинна зводитися тільки до обліку ресурсів, а повинна передбачати виявлення здібностей та потенційних можливостей регіона. На наш погляд, необхідно не тільки визначати рівень використання потенціалу, але і обирати еталонні значення за показниками кожного елемента потенціалу. Не менш важливим вважаємо визначати резерви використання того чи іншого елемента потенціалу.

Найбільш часто використовуваними методами для оцінювання ресурсного потенціалу є такі: експертний метод, метод кластерного аналізу, метод бального оцінювання, порівняльний аналіз з визначенням рейтингової оцінки, факторний аналіз, методи математичного та імітаційного моделювання тощо.

Особливої уваги заслуговують наукові дослідження Г.Л. Монастирського з питань дослідження механізму забезпечення економічного та соціального розвитку сільських поселень, які відносяться до територіальних громад². На його думку, вихідною засадою, яка уможливує економічний і соціальний розвиток сільського поселення, є його ресурсний потенціал, що є

¹ Проскура, В.Ф. (2011). Економічна оцінка ресурсного забезпечення підприємств агропромислового кластера. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. Полтава, 4 (49), 2, 203-206.

² Монастирський, Г.Л. (2001). До питання теоретичної сутності механізму забезпечення економічного й соціального розвитку сільських поселень в системі державного регулювання економіки. *Вісник ТАНГ: Зб. наук. праць*, 16, 132-136.

інтегрованою системою базових та соціально-обумовлених ресурсів. Базові ресурси включають природні, демографічні і територіально-просторові (економіко-географічне положення) ресурси, а соціальнообумовлені – економіко-господарські, інфраструктурні, фінансові, історико-культурні, еколого-рекреаційні, трудові і управлінські ресурси. Саму оцінку ресурсів Монастирський Г.Л. пропонує проводити на основі експертного методу бальної оцінки певного ресурсу, за яким вид ресурсу, що отримав найвищу відносну оцінку, є ресурсною домінантою, спроможною стати поштовхом для забезпечення економічного розвитку територіальних громад. Цей компонент ресурсного потенціалу визначає можливі напрями розвитку сільської економічної підсистеми. Активізація ресурсних домінант уможливить інтеграцію та взаємну компенсацію інших ресурсів територіальної громади з метою подолання депресивних кризових явищ та забезпечення сприятливої господарської кон'юнктури на селі¹. В якості індикаторів експертної оцінки певного ресурсу автором запропоновано систему показників за шестибальною шкалою оцінювання.

Можливості новітніх технологій дозволяють зробити процес оцінки якісним, систематичним і оперативним і перетворити його в дієвий управлінський важіль підвищення ефективності управління територіальною громадою.

Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» у Сумському районі Сумської області Хотінська селищна, Кіндратівська, Олексіївська сільські ради рішеннями від 12 вересня 2016 року об'єдналися в Хотінську селищну територіальну громаду з адміністративним центром у селищі Хотинь, включивши до її складу: селище Хотинь, село Писарівка, село Кіндратівка, село Костянтинівка, село Степне, село Перше Травня, село Олексіївка, село Володимирівка, село Новомиколаївка, село Андріївка.

Хотінська селищна об'єднана територіальна громада – друга створена на території Сумського району та входить в двадцятку перших створених на території Сумської області.

Межує з Кияницькою, Кровненською, Стецьківською, Біловодською сільськими радами.

Таблиця 1

Порівняння громади, району, області²

Регіони	Площа, км ²	Площа у % до загальної площі громади/району/ області	Населення,* тис. осіб	Населення у % до загального населення/району/ області	Щільність населення, осіб/ км ²
Хотінська об'єднана територіальна громада	176,6	9,53/0,74	5,1	8,2/0,46	28,9
Сумський район	1853,0	-/7,78	62,530	-/5,95	34,9
Сумський область	23832,0	-/-	1101,4	-/-	46,2

* -Чисельність наявного населення області, за оцінкою, здійсненою на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни постійного місця проживання, на 1 січня 2018 р.

¹ Фототов, А.Г. (2013). *Ресурсний потенціал: планування, управління*. Москва: Економіка, 151.

² Офіційний сайт Хотінської об'єднаної громади (2017). *Стратегія розвитку Хотінської селищної ради 2018-2020 рр.* <<https://xotin.rada.today/strategiya-rozvytku-hotinskoyi-selyshhnoyi-rady-na-2018-2020-roky/>> (2019, лютий, 07).

Порівняння з громадами-конкурентами

Показники	Хотінська об'єднана територіальна громада	Миколаївська об'єднана територіальна громада
Територія, км ²	176,6	457,4
Населення, тис. осіб	5,5	4,3
* станом на 01.01.2018		

Ресурсний потенціал об'єднаної територіальної громади характеризується його основними складовими: природно-ресурсний потенціал, трудові ресурси, матеріально-технічні ресурси, інформаційно-інноваційний потенціал, фінансово-економічний потенціал.

Природно-ресурсний потенціал Хотінської ОТГ характеризується помірно-континентальними кліматичними умовами, так як знаходиться в лісостеповій зоні в східній частині Сумської області на рівнинному хвилястому плато, у найбільш континентальній частині України. Зима прохолодна, літо жарке.

Серед об'єктів, що становлять матеріальну основу місцевого самоврядування, важливе місце займають земельні ресурси. Земля є передусім територіальною основою місцевого самоврядування, одним із головних ресурсів, які забезпечують життєдіяльність громади. По-друге, земля як об'єкт права власності громади є джерелом надходжень до місцевого бюджету.

Структура земельних ресурсів територіальної громади за категоріями земель:

- а) землі сільськогосподарського призначення – 15694,3885 га;
- б) землі житлової та громадської забудови – 158,8345 га;
- в) землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення – 171,9468 га;
- г) землі рекреаційного призначення – 0 га;
- д) землі природно заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення – 73,00 га;
- е) землі оздоровчого призначення – 0 га;
- є) землі історико-культурного призначення – 0 га;
- ж) землі лісгосподарського призначення – 1372,7229 га;
- з) землі водного фонду – 180,8464 га.

Інвентаризація земель не розроблялась, планується в смт. Хотинь, с. Писарівка, с. Кіндратівка, с. Костянтинівка, с. Перше травня, с. Степне, с. Олексіївка, с. Новомиколаївка, с. Володимирівка, с. Андріївка.

Ліси на території громади знаходяться в постійному користуванні ДП «Сумський агролісгосп».

Орендують ставки ТОВ «СП», ПДА «Ірбіс», ТОВ АФ «Степ», ПВКФ «Клото».

Є великі поклади глини та піску за межах села Писарівка.

Говорячи про трудові ресурси громади, можна сказати, що з таблиці 1 видно, що чисельність населення громади становить 8,1 % від чисельності населення Сумського району та 0,46 % від чисельності Сумської області.

Демографічні процеси є одними з ключових факторів сталого розвитку країни. Важливим чинником в стані демографічного розвитку є нестримне старіння, що призводить до зростання демографічного навантаження на частину населення, яка працює.

Проаналізувавши рис. 3 можна зробити висновок, що найбільшу частину населення ОТГ складає працездатне населення (2613 чол.), що на 1098 чол. більше від частки пенсіонерів, на 1556 чол. більше від частки молоді (18-35 р.), що на 2156 чол. більше від частки дітей шкільного віку, та на 2192 чол. більше від частки дітей дошкільного віку. Дане явище є позитивним так як працездатне населення забезпечує можливість усіх соціальних виплат для непрацюючих осіб та пенсіонерів.

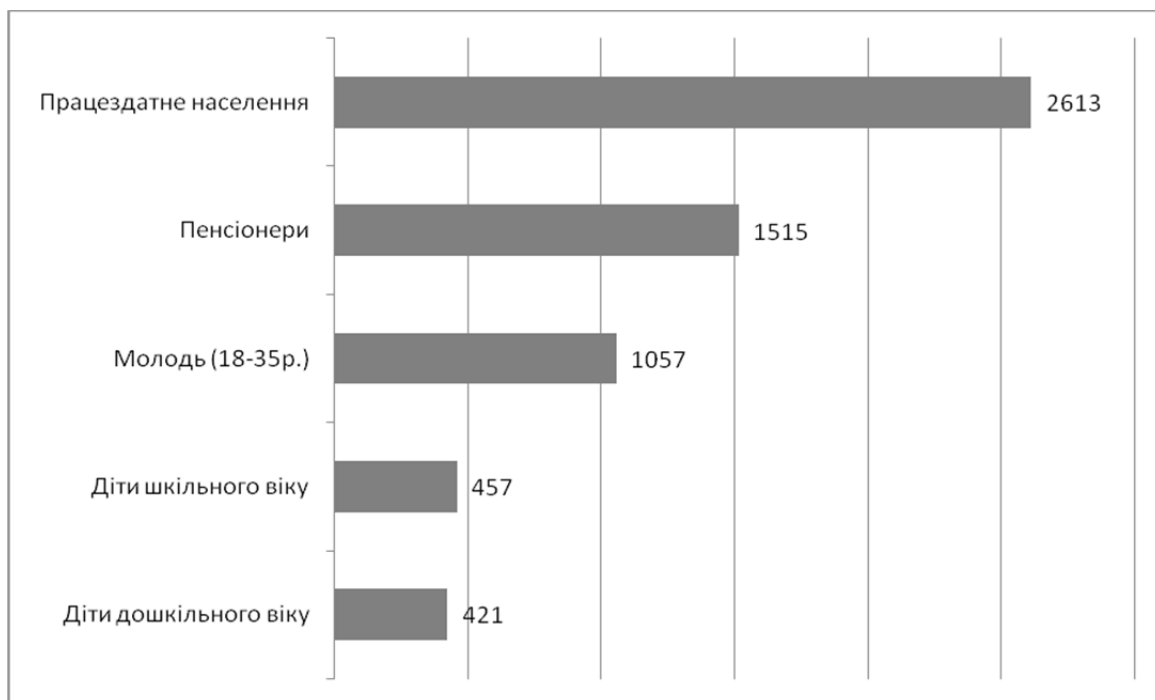

Рис. 3 Чисельність мешканців ОТГ за віковими категоріями, тис.осіб.¹

Найбільш суттєвою частиною фінансово-економічного потенціалу регіону є бюджетний і податковий потенціал.

Таблиця 3

Доходи бюджету, млн. грн.³⁹³

Показники	2017	2018
Податок з доходів фізичних осіб	5787,7	16100,0
Єдиний податок (крім с/г виробників)	904,6	905,8
Єдиний податок від с/г виробників	2441,1	2174,0
Плата за землю	3028,6	3030,0
Податок на нерухомість	21,5	59,3
Акцизний збір	139,0	143,6
Інші податки та збори	278,1	179,5
Власні надходження разом	12600,7	22592,2

З даної таблиці 3 видно, що при порівнянні даних 2017 року з 2018 р. то видно, що власні надходження разом зросли на 9991,5 млн. грн. Найбільшу частину власних надходжень як у 2017 р. так і в 2018 р. складає податок з доходів фізичних осіб відповідно 5787,7 млн. грн. та 16100,0 млн. грн.

¹ Офіційний сайт Хотінської об'єднаної громади (2017). *Стратегія розвитку Хотінської селищної ради 2018-2020 рр.* <<https://xotin.rada.today/strategiya-rozvytku-hotinskoyi-selyshhnoyi-rady-na-2018-2020-roky/>> (2019, лютий, 07).

Найбільші платники податків у громаді, тис. грн.³⁹⁴

№ з/п	Назва	Податок з доходів фізичних осіб	Плата за землю	Єдиний податок з сільськогосподарських товаровиробників
1.	ТОВ АФ «ЛАН»	1329,5	487,3	535,7
2.	ТОВ АФ «СТЕП»	6228,1	219,9	153,1
3.	ТОВ АФ «ГАРАНТ»	1248,5	203,4	200,3
4.	ТОВ АФ «РОСТ»	503,6	289,5	233,5
5.	ТОВ «ФАВОР»	1006,3	211,5	-
6.	ТОВ ВКП «НОТЕХС»	71,8	16,2	-
7.	Хотінський ПАЛ	274,7	-	-
8.	АФ «Хотінська»	4,2	88,5	-

Структура видатків бюджету громади, млн. грн., виглядає наступним чином (рис.4).

Рис.4. Структура видатків бюджету ОТГ, млн. грн.¹.

Відповідно з збільшенням доходів бюджету громади, стає можливим планувати та проводити різні види діяльності.

Інформаційно-іноваційний потенціал у загальному вигляді можна розглядати як сукупність наявних в регіоні факторів виробництва і сфер застосування капіталу.

¹ Офіційний сайт Хотінської об'єднаної громади (2017). *Стратегія розвитку Хотінської селищної ради 2018-2020 рр.* <<https://xotin.rada.today/strategiya-rozvytku-hotinskoyi-selyshhnoyi-rady-na-2018-2020-roky/>> (2019, лютий, 07).

Найбільші роботодавці³⁹³

№ з/п	Назва ПОУ / Підприємства (ЄДРС)	Вид діяльності (основний)
1.	ТОВ АФ «ЛАН»	Вирощування зернових та технічних культур
2.	ТОВ АФ «СТЕП»	Вирощування зернових та технічних культур
3.	ТОВ АФ «ГАРАНТ»	Вирощування зернових та технічних культур
4.	ТОВ АФ «РОСТ»	Вирощування зернових та технічних культур
5.	ТОВ «ФАВОР»	Промислове виробництво
6.	ТОВ ВКП «НОТЕХС»	Виробництво будівельних матеріалів
7.	Хотінський ПАЛ	Професійно-технічна освіта
8.	АФ «Хотінська»	Вирощування зернових та технічних культур
9.	Хотінська селищна рада	Державне управління загального характеру

Пріоритетною галуззю економіки Хотінської ОТГ є сільське господарство. Природно-кліматичні умови, ґрунти ОТГ дозволяють займатися рослинництвом, а саме вирощуванням пшениці, ячменю, вівса, гороху, гречки, цукрових буряків, картоплі, різних овочів. На території навчальні давнини займаються садівництвом: гарний урожай дають яблука, груші, сливи, смородина. Сільське господарство поступово перетворюється у виключно зернове, яке не потребує робочих рук, але водночас більш вразливе до ризиків і менш ефективно для місцевої економіки. Однак сільське господарство Хотінської ОТГ залишається найбільш стабільною галуззю і, незважаючи на загальну економічну кризу, продовжує утримувати свої позиції. Враховуючи порівняльні характеристики продуктивності сільського господарства в громаді та громадах-сусідах можна стверджувати, що Хотінська ОТГ досить швидко може стати лідером по цих показниках.

На території громади немає вищих навчальних закладів однак, наявні дошкільні, загальноосвітні навчальні заклади, а також Хотінський професійно-технічний ліцей і в загальному громада володіє досить високим рівнем освіти. Нажаль відслідковується відтік високоосвіченої молоді в інші регіони країни та за кордон, що не є позитивним фактором для розвитку громади.

Дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади¹

Показники	2017 - 2018
Кількість дошкільних закладів, одиниць	3+2*
Кількість дітей в дошкільних закладах	156
Завантаженість дошкільних закладів (дітей на 100 місць)	45
Кількість загальноосвітніх навчальних закладів, одиниць	3+2*
Кількість учнів у загальноосвітніх навчальних закладах, осіб	418
Кількість вчителів у загальноосвітніх навчальних закладах, осіб	72
Кількість навчально-виховних комплексів, одиниць	0
Кількість учнів/вихованців у навчально-виховних комплексах, осіб	0
Кількість позашкільних навчальних закладів, одиниць	0
Кількість учнів у позашкільних навчальних закладах, осіб	0
Кількість вчителів (викладачів, тренерів) у позашкільних навчальних закладах, осіб	0

*- філії

¹ Офіційний сайт Хотінської об'єднаної громади (2017). *Стратегія розвитку Хотінської селищної ради 2018-2020 рр.* <<https://xotin.rada.today/strategiya-rozvytku-hotinskoyi-selyshhnoyi-rady-na-2018-2020-roky/>> (2019, лютий, 07).

На території Хотінської ОТГ діє комунальне підприємство «Господар», яке займається збором та вивозом твердих побутових відходів з приватного сектору та багатоквартирного житлового фонду.

На території громади з початку 2018 року запроваджена система роздільного збору твердих побутових відходів. Зокрема, встановлені контейнери для збору ПЕТ пляшок.

Розглянувши наявні ресурси, проведемо аналіз ресурсного потенціалу експертним методом, що передбачає здійснення аналізу анкет експертів. В даному дослідженні брало участь 10 експертів. Які заповнили анкети для визначення найважливіших показників ефективності використання ресурсного потенціалу та їх вагових коефіцієнтів. Для аналізу пропонувалося застосовувати експертний метод бальної оцінки певного виду ресурсу, за яким:

$$R_i = \sum_{k=1}^n b_{ki} / n$$

де R_i – середнє статистичне значення експертних оцінок; n – кількість експертів, що брали участь в оцінюванні i -го виду ресурсу; b_{ki} – бальна оцінка i -го виду ресурсу k -м експертом. Для оцінювання компонентів ресурсного потенціалу автором пропонується застосовувати шестибальну шкалу $b_{ki} = [1,6]$, за якою відносна оцінка потенціалу певного виду ресурсу буде відповідати певній кількості балів (1-майже відсутній, 2-дуже незначний, 3-задовільний, 4-помітний, 5-значний, 6-потужний). Вид ресурсу, що отримав найвищу оцінку, є ресурсною домінантою, спроможною стати поштовхом для забезпечення соціально-економічного розвитку регіону, а також визначити подальші перспективні напрями його розвитку.

Таблиця 7

Результати анкетування експертів щодо ресурсного потенціалу в інтерпретації інтенсивності важливості до кількісного значення коефіцієнту важливості

№ п/п	Показники	Ваговий коефіцієнт										
		Номер експерта										Середній ваговий коефіцієнт
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Показники оцінки природно ресурсного потенціалу												
1.	Сільськогосподарські угіддя, га	0,5	0,3	0,4	0,5	0,3	0,4	0,5	0,5	0,3	0,4	0,41
2.	Лісові угіддя, га	0,2	0,2	0,2	0,1	0,3	0,2	0,2	0,3	0,4	0,2	0,23
3.	Водні ресурси	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,13
4.	Природно-заповідний фонд	0,1	0,2	0,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,13
Разом												0,9
Показники матеріально-технічного потенціалу												
1.	Вартість основних засобів комунальних підприємств	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,31
2.	Засоби виробництва	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,18
3.	Продукція промисловості	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,15
4.	Продукція сільського господарства	0,1	0,1	0,3	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,16
Разом												0,8

Продовженнч табл. 7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Показники трудового потенціалу												
1.	Чисельність зайнятого населення	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,23
2.	Чисельність населення з вищою освітою	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,21
3.	Кількість зареєстрованих громадян, не зайнятих трудовою діяльністю	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,11
4.	Попит на робочу силу	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,15
Разом												0,7
Показники інформаційно-інноваційного потенціалу												
1.	Інформаційна підтримка	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,18
2.	Процедура реалізації наукових знань в реальне виробництво	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,14
3.	Загальний обсяг інноваційних витрат	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,12
4.	Обсяг реалізованої інноваційної продукції	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,16
Разом												0,6
Показники фінансово-економічного потенціалу												
1.	Обсяг податкових надходжень місцевого бюджету	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,31
2.	Обсяг неподаткових надходжень місцевого бюджету	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,3	0,2	0,18
3.	Видатки місцевого бюджету	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,3	0,1	0,1	0,16
4.	Зовнішні інвестиції	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,15
Разом												0,8

Для інтерпретації отриманого результату скористаємося розробленою шкалою бажаності інтервалом від 0 до 1. Вона переділяє відповідність результату оцінки його з його бажаним значенням. Відповідно, більш кращому значенню присвоюється велика ступінь бажаності. При застосуванні цієї шкали, присвоїмо можливим результатам наступні оцінки бажаності: дуже добре, добре, задовільно, погано, дуже погано. Ці оцінки засновані на шкалі бажаності Харрінгтона. Представим шкалу бажаності і її характеристику в табл. 8.

Таблиця 8

Шкала бажаності

Значення показника	Оцінка показника	Інтерпретація показника
0,81-1,00	Дуже добре	Абсолютний рівень розвитку потенціалу
0,61-0,80	Добре	Високий рівень розвитку потенціалу
0,41-0,60	Задовільно	Середній рівень розвитку потенціалу
0,21-0,40	Погано	Низький рівень розвитку потенціалу
0,0-0,20	Дуже погано	Кризовий рівень розвитку потенціалу

Отже, виділяється 5 інтервалів у шкалі оцінки. Абсолютний рівень розвитку потенціалу (значення показника 0,81-1,00) є скоріше теоретичним, на практиці регіону рідко досягають даний рівень. Даний рівень характеризується максимально ефективним використанням складових ресурсного потенціалу, коефіцієнти розвитку локальних потенціалів досягають ідеальних значень. Високий рівень розвитку ресурсного потенціалу (0,61-0,80) характеризується досить ефективним використанням ресурсів регіону. Середній рівень (0,41-0,60) – недостатньо ефективне використання ресурсів, потрібні способи і шляхи щодо поліпшення системи управління потенціалом регіону. Окремі локальні потенціали можуть мати мінімальні значення показника. Низький рівень розвитку потенціалу (0,21-0,40) свідчить про неефективне використання ресурсного потенціалу, локальні потенціали розвинені мінімально, розвиток окремих складових ресурсного потенціалу може і зовсім бути відсутнім. Кризовий рівень розвитку потенціалу (0,0-0,20) говорить про відсутність використання потенціалу регіону, регіони, що мають таке значення є неконкурентоспроможними. Без застосування відповідних заходів, регіони незабаром закінчать своє існування.

За анкетами експертів було визначено рівень розвитку потенціалу Хотінської ОТГ, а саме: показник природно-ресурсного потенціалу, який знаходиться в межах норми і становить 0,9, що дає змогу стверджувати про абсолютний рівень розвитку природно-ресурсного потенціалу території. Даний рівень розвитку характеризується максимально ефективним використанням складових ресурсного потенціалу, що в нашому випадку є позитивним для функціонування громади. Природно-ресурсний потенціал забезпечить вдалий старт і подальший ефективний розвиток. Дасть можливість залучати фінансові капітали з подальшою перспективою.

Говорячи про матеріально-технічний потенціал, слід зазначити, що його значення знаходиться також в межах норми і становить 0,8, що свідчить про високий рівень розвитку даного потенціалу, і, в свою чергу характеризується досить ефективним використанням ресурсів регіону. Даний потенціал спонукає до оновлення технічного потенціалу (придбання сучасної техніки, використання новітніх технологій, оновлення бази) громади.

Основним стратегічним ресурсом, який визначає ефективність використання природного, виробничого чи інших видів капіталу, являється трудовий потенціал, що безпосередньо впливає на темпи і якість економічного зростання територіальних громад. Показник трудового потенціалу Хотінської ОТГ дорівнює 0,7, що свідчить про високий рівень розвитку даного потенціалу. Хоча даний показник і знаходиться на високому рівні розвитку, слід зазначити, що основним завданням, яке стоїть перед керівництвом громади, є створення належної бази (соціальна сфера та робочі місця) для того, щоб молодь не залишала територію громади, мала місце для роботи з відповідною заробітною платою та соціальний пакет. А також наявність усієї інфраструктури (дитячий садок, школа, лікарня, культурні заклади).

Інформаційно-інноваційний потенціал Хотінської ОТГ знаходиться на середньому рівні розвитку і складає 0,6. Дане значення свідчить про недостатньо ефективне використання ресурсів, головними способами і шляхами щодо поліпшення системи управління інформаційно-інноваційним потенціалом Хотінської ОТГ є вільний доступ до мережі Інтернет, належна фінансова підтримка та можливість залучення сучасних новітніх технологій.

Фінансово-економічний потенціал Хотінської ОТГ знаходиться на високому рівні розвитку і складає 0,8, що характеризується досить ефективним використанням фінансових ресурсів ОТГ. Одним із найголовніших аспектів розвитку ОТГ є те, що кошти, які надходять від оподаткування, залишаються в громадах, що дає можливість громадам повноцінно функціонувати і використовувати ці кошти на власний розвиток.

Хотінська ОТГ має значний ресурсний потенціал, однак для підвищення рівня конкурентоспроможності регіону, активізації економічної діяльності, підвищення рівня добробуту населення, додержання гарантованих державою соціальних та інших стандартів, необхідна раціональна регіональна політика, яка має реалізувати стратегічні цілі:

1. Запровадження постійної системи моніторингу, аналізу та оцінки екзогенних (зовнішніх) та ендогенних (внутрішніх) чинників впливу на регіональний розвиток.
2. Формування регіональної політики, що поширюється на всі регіони й адекватно реагує на виклики екзогенних та ендогенних чинників, які стримують розвиток.
3. Запровадження механізму сильної та гнучкої координації всіх суб'єктів регіональної політики в процесі її формування та реалізації.

4. Створення чіткої функціональної структури центральних та місцевих органів виконавчої влади, спроможної забезпечити державне регулювання регіонального розвитку на всіх територіальних рівнях.

5. Підготовка кваліфікованих та професійних кадрів у відповідних центральних та місцевих органах виконавчої влади, які мають знання та навички щодо розроблення та реалізації проектів регіонального розвитку.

6. Забезпечення фінансової спроможності органів виконавчої влади, відповідальних за реалізацію державної регіональної політики.

7. Формування механізмів деконцентрації та децентралізації державних повноважень.

Сприятливе географічне положення, значний потенціал земельних, водних, рекреаційних, мінерально-сировинних і трудових ресурсів області створюють усі можливості для економічного зростання, розвитку міжнародного співробітництва, торговельних зв'язків, залучення транзитних вантажів, покращення структурних пропорцій економіки. Хотінська ОТГ має достатній потенціал для досягнення високих результатів економічного розвитку. Для цього необхідно створити нові робочі місця, відновити перспективні виробництва, впроваджувати нові технології, підвищити конкурентоспроможність продукції. Перераховані заходи сприятимуть упровадженню інвестиційного клімату в регіоні. Економіка Хотінської ОТГ потребує довготривалих відносин зі стратегічним інвестором. Вигідне транспортно-географічне положення разом зі значними ресурсами в умовах ринкового реформування економіки України створюють потенційні можливості для залучення коштів іноземних інвесторів.

На підставі вищезазначеного слід зауважити, що ресурсний потенціал Хотінської ОТГ дає можливість у майбутньому відновити м'ясо-молочне виробництво з подальшою власною переробкою продукції даної галузі. Її конкурентну здатність і можливість реалізації продукції за межі області. Окрім того дає можливість брати участь у спільних проектах з іншими громадами (будівництво сміттєпереробного заводу у Степанівці). Не можна залишити поза увагою розвиток професійно-технічної освіти (Хотінський ПАЛ), що дасть змогу забезпечувати наявність висококваліфікованих працівників для власних потреб та потреб інших громад. Ресурси ОТГ дозволяють більш ґрунтовно зайнятися виробництвом рибної продукції.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що ресурсний потенціал об'єднаної територіальної громади, як соціально-економічна категорія, має свою складну ієрархічну будову, компонентну основу якої складає природно-ресурсний, трудовий, матеріально-технічний, інформаційно-інноваційний та фінансово-економічний потенціал, а їх формування та реалізація відбувається під впливом детермінант внутрішнього і зовнішнього середовища, а також соціальних, економічних, правових та політичних умов. Перелічені фактори здійснюють прямий та опосередкований вплив на функціонування громад, що, в свою чергу визначає потенціал їх розвитку. Загалом процес розвитку громади охоплює соціальний розвиток і економічний розвиток, що є засобом досягнення першого. У сучасних умовах економіки знань та підвищення в ній ролі людини саме на рівні територіальної громади може відбуватися максимальна реалізація потенціалу з метою забезпечення розвитку. Говорячи про забезпеченість ресурсним потенціалом Хотінської ОТГ слід зазначити, що воно знаходиться на доволі високому рівні, що є позитивним для подальшого економічного розвитку даної території.

References:

1. Belomestnov, V.G. (2005). *Upravlenie potencialom social'no-jekonomicheskikh sistem regiona* [Management of the potential of socioeconomic systems of the region]. SPb: NPK ROST, 161. [in Russian].
2. Lomovceva, O.A. (2012). *Sovokupnyj resursnyj potencial regiona: metodologija opredelenija i izmerenija* [Aggregate resource potential of a region: a methodology for definition and measurement]. *Nauchnye vedomosti Belgorodskogo gosudarstvennogo universiteta. Serija: Jekonomika. Informatika* [Scientific statements of Belgorod State University. Series: Economy. Computer science], №1-1 (120). <<http://cyberleninka.ru/article/n/sovokupnyy-resursnyy-potentsial-regionametodologiya-opredeleniya-i-izmereniya>> (2019, February, 07). [in Russian].
3. Proskura, V.F. (2011) *Ekonomichna otsinka resursnoho zabezpechennia pidpriemstv ahropromyslovoho klastera* [Economic evaluation of the resource supply of the agro-industrial cluster enterprise]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Serija «Ekonomichni nauky»*. *Poltava* [Scientific herald of Poltava University of Economics and Trade. Series of Economic Sciences. Poltava], 4 (49), 2, 203-206. [in Ukrainian].
4. Monastyrskiy, H.L. (2001). *Do pytannia teoretychnoi sutnosti mekhanizmu zabezpechennia ekonomichnoho y sotsialnoho rozvytku silskykh poselen v systemi derzhavnoho rehuliuвання ekonomiky* [To the question

- of the theoretical essence of the mechanism of providing economic and social development of rural settlements in the system of state regulation of the economy]. *Visnyk TANH* [Bulletin TANH], 16, 132-136. [in Ukrainian].
5. Fonotov, A.H. (2013). *Resursnyi potensial: planuvannia, upravlinnia* [Resource potential: planning, management]. Moscow: Ekonomika. [in Ukrainian].
 6. Stratehiia rozvytku Khotinskoi selyshchnoi rady 2018-2020. [The Strategy of development of the Hotinsky settlement council]. *Oficijny`j sajt Xotins`koyi ob`yednanoyi gromady`*. [The official site of the Khotyn united territorial Community]. <<https://xotin.rada.today/strategiya-rozvytku-hotinskoyi-selyshhnoyi-rady-na-2018-2020-roky/>> (2019, February, 07). [in Ukrainian].

Володимир Чередниченко, к. е. н.

Одеський національний політехнічний університет, Україна

ВПЛИВ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ НА РИНОК СУСПІЛЬНИХ БЛАГ В УКРАЇНІ

Volodymyr Cherednychenko, PhD in Economics

Odesa National Polytechnic University, Ukraine

INFLUENCE OF ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL REFORM ON THE MARKET OF PUBLIC GOODS IN UKRAINE

The purpose of this article is to analyze existing scientific approaches to regulating the market of public goods under conditions of administrative and territorial reform. In the process of preparation of the article methods of logical generalization of theoretical developments and personal observations were used, which allowed to systematize existing scientific approaches to the regulation of the market of public goods. The assessment of the feasibility of production of public goods is complicated by the monopoly of the state in fulfilling certain functions, which generates asymmetry of information on the adoption and implementation of decisions of state bodies. In addition, the analysis of external influences (externalities) from consumption of public goods is subject to the influence of political forces.

Key words: administrative and territorial reform, public goods, natural resources, regulatory policy, external effects

Постановка проблеми. Сучасна економічна наука виробила добре розвинену теорію неспроможностей ринку, зокрема, є системне розуміння сутності суспільних благ. Формування теоретичних основ дослідження суспільних благ пов'язано з іменами таких вчених як Е.Бем-Баверк, Дж.Б'юкенен, Дж.М.Кейнс, Р.Круз, Т.Мальтус, А.Маршалл, К.Маркс, Дж.Ст.Міль, В.Нордхаус, М.Олсон, А.Пігу, У.Петті, Д.Рікардо, П.Самюелсен, Ж.-Б.Сей, А.Сміт, Й.Шумпетер. Різні теоретичні та практичні аспекти, що пов'язані з виробництвом суспільних благ, визначенням попиту на них, успішно досліджувалися такими відомими українськими економістами як В.Базелевич, В.Геєць, О.Длугопольський, І.Луніна, І.Малий, М.Мортіков, Ц.Огонь, М.Чумаченко.

Попри значний доробок економічної науки в дослідженні ринку суспільних благ, залишаються ще значні прогалини в розумінні шляхів визначення раціональних співвідношень між потребами споживачів суспільних благ та обсягом витрат на їх виробництво. Крім того, залишається відкритим питання щодо впливу процесу децентралізації державної влади на ринок суспільних благ.

Мета дослідження. Метою даної статті є аналіз існуючих наукових підходів до регулювання ринку суспільних благ в умовах проведення адміністративно-територіальної реформи, зміст якої полягає в децентралізації державного управління та посиленню відповідності наданих владних повноважень з бюджетним фінансуванням.

У процесі підготовки статті використовувалися методи логічного узагальнення теоретичних наробок та особистих спостережень, які дозволили систематизувати існуючі наукові підходи до регулювання ринку суспільних благ.

Виклад основного матеріалу дослідження. А.Маршалл, хоча і не сформулював поняття суспільного блага, проте першим виявив наявність таких складових національного багатства, які не є приватною власністю, але становлять основу добробуту країни¹. Для життєдіяльності суспільства необхідні деякі товари і послуги, які не характеризуються виключністю у праві користування та конкурентністю у споживанні, тобто доступ до користування і споживання цих товарів і послуг неможливо або надто складно обмежити. Товари та послуги, які характеризуються

¹ Маршалл, А. (1993). *Принципы экономической науки*. Москва. Прогресс, 1, 117.